

УДК 911.9 (477)

О. Д. Король, канд. геогр. наук, доцент
Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича,
кафедра географії та менеджменту туризму,
вул. Коцюбинського, 2, м. Чернівці, 58012, Україна
o.korol@chnu.edu.ua

МІЖНАРОДНІ ТУРИСТИЧНІ ПРИБУТТЯ ТА ДОХОДИ ВІД ІНОЗЕМНОГО ТУРИЗМУ: ЗАГАЛЬНОСВІТОВА ДИНАМІКА ТА АНАЛІЗ ЗА КРАЇНАМИ

За методологіє Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) та на статистичній базі Всесвітнього банку досліджена загальносвітова динаміка міжнародних туристичних прибуттів і доходів від іноземного (в'їзного) туризму за 1995–2014 рр., зокрема висвітлений загальний тренд зростання, виявлені та пояснені відхилення від нього. Також за цими двома показниками проведений кластерний аналіз методом k-середніх для 115 країн світу за 2008 р. – останній перед фінансовою кризою рік дослідження.

Ключові слова: міжнародний туризм, в'їзні туристичні потоки, туристичні прибуття, доходи від іноземного туризму, кластерний аналіз.

ВСТУП

Актуальність дослідження міжнародних туристичних потоків на відтинку часу 1995–2014 рр. пов'язана з тим, що за ці роки відбулося чимало подій загальносвітового масштабу, які могли на них вплинути. Зокрема, на зламі тисячоліть спостерігалася більш-менш визначена політична та економічна ситуація, яка встановилася після розпаду СРСР, а також розпочалися геополітичні зрушення, як-то розширення Європейського Союзу на схід. Водночас, на цей період доводяться події, які мали негативний вплив на статистику туристичних прибуттів і доходів: від терактів 11 вересня в США до світової економічної кризи 2009 року. Тому, неабиякий інтерес викликає те, як міжнародний туризм відреагував на них.

Серед робіт присвячених міжнародному туризму можна виділити праці А. Ю. Александрової (2002 р.) [1], О. О. Любіцевої (2003 р.) [3] тощо. У цих роботах охарактеризовані основні поняття міжнародного туризму, проаналізована географія туристського попиту за регіонами світу, відображені останні тенденції та процеси глобалізації в цій галузі. Проте, у цих роботах не висвітлюється динаміка іноземного туризму за останні роки, зокрема від терактів 11 вересня у США до світової економічної кризи 2009 року і надалі. Крім того, географія в'їзних туристичних потоків розглядається переважно за регіонами, а не окремими країнами. Останні відомості про міжнародний туризм можна знайти у щорічних статистичних аналітичних електронних видання «UNWTO Tourism

Highlights» [5]. Однак їхній аналіз переважно прив'язаний до кількох років і не охоплює такий тривалий період (1995–2014 рр.).

Метою роботи є висвітлення загальносвітової динаміки міжнародних туристичних прибуттів і доходів від іноземного (в'їзного) туризму, зокрема встановлення загального тренду, виявлення відхилень та їх пояснення. Також видається важливим оцінити натуральні та вартісні показники іноземного туризму в окремих країнах світу.

МАТЕРІАЛИ ТА МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дослідження спирається на статистичну базу та методологію обліку міжнародного туризму, що запропонована Всесвітньою туристичною організацією (UNWTO) та використана Всесвітнім банком. Зокрема, в'їзний напрям міжнародного туризму оцінюється в таких натуральних і вартісних показниках: міжнародні туристичні прибуття та доходи від іноземного туризму. Для розгляду цих показників у розрізі країн застосовувався такий метод математичної статистики як кластерний аналіз.

Згідно методології UNWTO, під кількістю прибуттів розуміється число зареєстрованих відвідувачів тієї чи іншої країни, які не є її резидентами, за певний проміжок часу. При цьому, вони не можуть перебувати в країні призначення більше одного року та займатися діяльністю, що оплачується з місцевих джерел. Усіх їх можна поділити на одноденних відвідувачів і туристів (відвідувачів, що перебувають у країні призначення понад одну ніч). При вимірюванні прибуттів у міжнародному туризмі надається перевага обліку на кордоні. Однак не всі країни можуть збирати такі дані. Тоді замість цих показників можуть бути використані інші, зокрема облік у готелях і подібних закладах [2].

Статистика UNWTO туристських доходів охоплює грошові надходження (US\$), одержані країною призначення від іноземного туризму за певний проміжок часу, зазвичай за рік. Вони складаються з витрат відвідувачів, що здійснили прибуття до даної країни. Основними статтями витрат іноземних туристів в країні призначення є розміщення, харчування, внутрішній транспорт і пальне, екскурсії, розваги, шопінг та ін. Цей показник охоплює доходи, одержані як від туристів, так й від одноденних відвідувачів. Витрати останніх можуть бути суттєвими особливо у тому випадку, коли вони проживають у прикордонних територіях та здійснюють поїздки до сусідніх країн з метою купівлі там товарів і послуг. Такі поїздки можуть мати регулярний характер, що робить їх вагомим джерелом доходів від іноземного туризму [2].

При аналізі динаміки вартісних показників необхідно враховувати вплив інфляції. Для переходу від поточних цін до фіксованих (станом на 1995 р.) застосовувався індекс цін (CPI – Consumer Price Index).

При розгляді міжнародних туристичних прибуттів і доходів від іноземного туризму в розрізі країн, вони об'єднувалися в 12 груп за допомогою кластерного аналізу методом k-середніх. Для співмірності та рівнозначності цих показ-

ників була здійснена їхня стандартизація, зокрема для кожного з двох статистичних рядів розраховувалися середні геометричні величини, а окремі значення міжнародних туристичних прибуттів і доходів від іноземного туризму перераховувалися для кожної країни, як їх відношення до відповідної пересічної геометричної ($x_i /$).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Впродовж періоду, що досліджується (1995–2014 рр.), загальносвітова кількість міжнародних туристичних прибуттів зростає більш ніж вдвічі: від 550 млн. у 1995 р. до 1,17 млрд. у 2014 р. Доходи від іноземного туризму в цінах 1995 р. за ці ж роки зросли від 483,7 до 918,4 млрд. US\$ відповідно або на 90% (табл. 1).

Таблиця 1

Загальносвітові міжнародні туристичні прибуття і доходи від іноземного туризму [6]

Рік	Туристичні прибуття, млн.		Туристичні доходи, US\$ млрд.		
			Поточні ціни	У цінах 1995 р.	
1995	549,7	приріст (%)	483,7	483,7	приріст (%)
1996	581,0	5,7	522,7	507,7	5,0
1997	610,0	5,0	523,9	497,4	-2,0
1998	628,2	3,0	527,0	492,7	-0,9
1999	653,9	4,1	550,5	503,6	2,2
2000	706,5	8,0	569,2	503,7	0,0
2001	705,5	-0,1	560,2	482,1	-4,3
2002	727,3	3,1	586,8	497,1	3,1
2003	717,9	-1,3	644,4	533,7	7,4
2004	791,6	10,3	767,1	618,9	16,0
2005	837,2	5,8	811,5	633,3	2,3
2006	881,3	5,3	877,9	663,6	4,8
2007	944,1	7,1	1016,3	747,0	12,6
2008	959,6	1,6	1116,2	790,1	5,8
2009	918,9	-4,2	1005,4	714,2	-9,6
2010	978,9	6,5	1097,5	767,0	7,4
2011	1020,7	4,3	1231,0	834,0	8,7
2012	1072,6	5,1	1275,4	846,6	1,5
2013	1124,3	4,8	1362,9	891,6	5,3
2014	1175,0	4,5	1426,7	918,4	3,0

Позитивна динаміка як натуральних, так і вартісних показників іноземного туризму неодноразово зазнавала негативного впливу, зокрема через такі події: теракти 11 вересня 2001 року в США, та світову фінансову кризу, яка розпочалася наприкінці 2008 року (рис. 1).

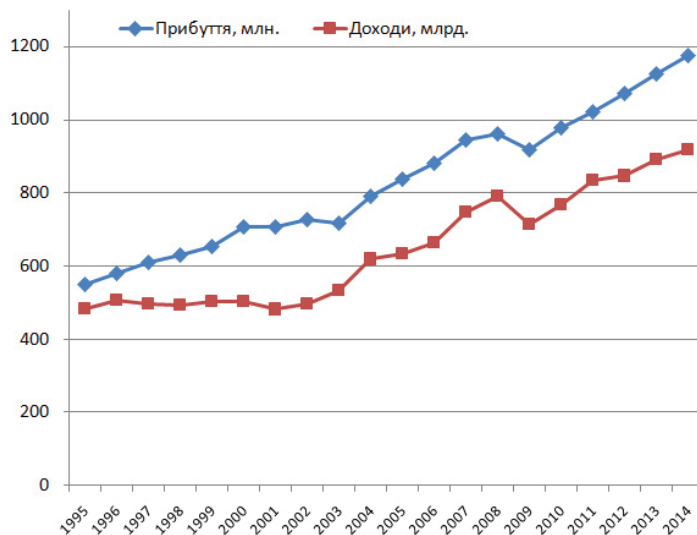

Рис. 1. Світові міжнародні туристичні прибуття та доходи від іноземного туризму, *US\$* у цінах 1995 р.

На початку періоду, що досліджується, одне з найбільших зростань кількості міжнародних туристичних прибуттів було зафіксоване у 2000 році (+8%), а головною причиною його став підвищений ажіотажний туристичний попит, що був спричинений міленіумом, який спостерігався на тлі «спокійної» загальносвітової економічної та політичної ситуації. Період 2001–2003 рр. позначився стагнацією за невеликих коливань, коли були зафіксовані річні прирости з протилежними знаками, причиною чого були теракти 11 вересня у США. Після незначного відновлення туристичних потоків у 2002 р. (+3,1%), наступного року знову був зафіксований від’ємний приріст (–1,3%). Найімовірніше, це трапилося через військовий конфлікт в Іраку в 2003 р. та атипову пневмонію (SARS) в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, а також внаслідок стабільно слабкої економічної ситуації, що склалася у світі на тлі означених подій. До речі, саме регіони Східної та Південно-Східної Азії того року показали двозначний від’ємний приріст, який і погіршив загальносвітову динаміку міжнародних туристичних прибуттів [5].

У динаміці доходів від іноземного туризму за 1995–2002 рр. (у цінах 1995 р.) спостерігалася стагнація з помітним скороченням (–4,3%) у 2001 р., що трапилося через вересневі теракти у США, пов’язані з пасажирською авіацією, на

яку припадає до половини міжнародних туристичних прибуттів. Однак 2003 року, на тлі згаданих вище подій, які призвели до незначного скорочення статистики в натуральних показниках, доходи від іноземного туризму в світі зросли на 7,4%.

У 2004 р. був зафіксований рекордний для всього періоду приріст як у натуральних (+10%), так й у вартісних (+16%) показниках, коли ринок «вибухнув» відкладеним попитом. Надалі, кожного року спостерігалися позитивні прирости, окрім 2009 р., коли світова економічна криза негативно вплинула на міжнародний туризм. Так, зростання в натуральних показниках у 2008 р. (+1,6%) було вчетверо меншим за попередній рік, адже позитивний приріст спостерігався лише у першому півріччі, тобто до часу початку світової фінансової кризи та економічної рецесії. Друга половина 2008 р. позначилася стагнацією або негативною динамікою в кожному з шести місяців. Наступний 2009 р. був складним для міжнародного туризму, бо глобальний економічний спад посилювався невизначеністю навколо пандемії (H1N1). То ж цього року міжнародні туристичні прибуття скоротилися до 919 млн., або більш ніж на 4%. Доходи від іноземного туризму цього року зменшилися ще істотніше – майже на 10%. Однак в останньому кварталі 2009 р., після 14 місяців негативних приростів, було зафіксоване зростання кількості прибуттів на рівні +2%.

Згідно даних UNWTO в 2010 році спостерігалися високі темпи відновлення міжнародного туризму. Хоча ріст міжнародних туристичних прибуттів був зафіксований у всіх регіонах світу, головною рушійною силою цього відновлення залишалися зростаючі економіки Азії та Південної Америки. Такі темпи відновлення – менш швидкі у високорозвинутих країнах (+5%) і більш високі в зростаючих економіках (+8%) – відображення тренду для подальших років періоду, що досліджується.

Азія (+13%) стала першим регіоном, у якому відбулося відновлення і який розвивався найшвидшими темпами в 2010 році. Африка – єдиний регіон, що мав позитивні темпи росту в 2009 р. і зберіг їх в 2010 році (+6%). Це стало можливе завдяки позитивній динаміці у місцевих економіках й проведенню таких заходів, як організований ФІФА в Південній Африці чемпіонат світу з футболу. Результати, що виражаються двозначними цифрами, були зареєстровані на Близькому Сході (+14%), де темпи росту прибуттів майже до всіх країн становили 10% або більше [5].

У Європі (+3%) темпи відновлення в 2010 р. були повільнішими через порушення повітряного руху, викликаного виверженням вулкана Ейяфьятлайокудль, і економічної невизначеності в Єврозоні. Однак, починаючи від другої половини року, туристичний сектор став відновлюватися швидшими темпами й деякі країни домоглися результатів, що значно перевищували пересічні регіональні показники, але цього було недостатньо, щоб компенсувати втрати 2009 року [5].

Американський регіон (+8%) відновився після спаду 2009 року, викликаного економічними труднощами в Північній Америці й спалахом грипу А(H1N1).

Поліпшенню результатів регіону в 2010 р., в цілому, сприяло відновлення позитивних темпів росту в економіці США, а також посилення процесів регіональної інтеграції в Центральній і Південній Америці й поживлення латиноамериканських економік. Найбільш високі темпи росту спостерігалися в Південній Америці (+10%) [5].

Видається необхідним з'ясувати розподіл країн світу за міжнародними туристичними прибуттями і доходами від іноземного туризму. Для цього був проведений кластерний аналіз для 2008 р. – останнього перед фінансовою кризою року дослідження, за допомогою якого 115 країн світу були згруповані за цими двома показниками в 12 кластерів. Усі кластери були ранжовані відповідно до їхніх пересічних геометричних міжнародних туристичних прибуттів. У самому кластері країни також вишиковувалися за цим натуральним показником (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл країн за міжнародними туристичними прибуттями і доходами від іноземного туризму у 2008 р. по кластерах [6]

№	Країни	Туристичні прибуття, млн. (середні по кластеру)	Туристичні доходи, US\$ млрд. (середні по кластеру)
1	Франція, Іспанія	67,309	69,093
2	США	57,942	170,524
3	Китай, Італія, Великобританія, Німеччина	36,110	48,021
4	Туреччина, Україна, Росія, Мексика, Малайзія, Австрія	24,164	16,293
5	Гонконг, Канада, Греція, Таїланд, Макао, Нідерланди, Швейцарія, Австралія	11,719	20,010
6	Данія, Румунія, Угорщина, Бахрейн, Туніс	8,441	3,883
7	Польща, Єгипет, Чехія, Південна Африка, Хорватія, Японія, Ірландія, Марокко, Сінгапур, Бельгія, Португалія, Південна Корея, Індія, Швеція	8,019	11,514
8	Індонезія, Болгарія, Сирія, Бразилія, Аргентина, Норвегія, Домініканська республіка, Фінляндія, Ізраїль, Нова Зеландія, Ліван	3,793	5,254
9	Йорданія, Філіппіни, Чилі, Кіпр, Колумбія, Коста-Ріка, Перу, Словенія, Люксембург	2,218	2,955
10	Естонія, Ямайка, Багами, Албанія, Мальта, Панама, Кенія, Маврикій	1,378	1,798
11	Камбоджа, Ботсвана, Уругвай, Киргизія, Алжир, Гватемала, Латвія, Литва, Сальвадор, Оман, Еквадор, Намібія, Гондурас, Пакистан, Танзанія, Венесуела, Гана, Мальдіви, Фіджі, Барбадос, Ісландія, Шрі-Ланка, Ефіопія	1,009	0,830
12	Нікарагуа, Свазіленд, Малаві, Болівія, Вірменія, Непал, Бангладеш, Монголія, Судан, Тринідад і Тобаго, Парагвай, Мадагаскар, Сент-Люсія, Антигуа і Барбуда, Кувейт, Македонія, Сейшельські острови, Гайана, Папуа-Нова Гвінея, Білорусь, Домініка, Сьєрра-Леоне, Центральноафриканська республіка, Молдова	0,227	0,140

Кластер №1 у 2008 р. був представлений двома країнами – Францією та Іспанією. У світі на них разом припадало 14,1% міжнародних туристичних прибуттів і 12,1% доходів від іноземного туризму (табл. 3).

Таблиця 3

Міжнародні туристичні прибуття і доходи, 2008 р. [6]

Країни	Туристичні прибуття, млн.	Туристичні доходи, млрд. US\$
Франція	79,218	67,779
Іспанія	57,192	70,434

Така значна кількість прибуттів до цих двох країн пояснюється їх середземноморським положенням і розташуванням в Європейському туристичному регіоні, на який, до речі, приходиться більше половини міжнародних туристичних потоків. Франція впродовж багатьох років залишається беззаперечним лідером за кількістю прибуттів – майже 80 млн. Однак Іспанія у 2008 р. випереджала її за доходами від іноземного туризму.

У кластері №2 у 2008 р., як і за попередні роки дослідження, гігантськими туристичними доходами виділялися США, через що вони посідали відособлене місце з помітним відривом від інших країн за вартісними показниками (табл. 2). Того ж року на США припадало 6% міжнародних туристичних прибуттів і 16% доходів від іноземного туризму. Як наслідок, туристичні потоки до США були доволі витратними – 2943 US\$ на одне прибуття, за ледь більше 1 тис. US\$ пересічно для світу.

До кластера №3 увійшли Китай, Італія, Великобританія, Німеччина. У 2008 році разом на ці чотири країни доводилося 15,6% світових міжнародних туристичних прибуттів і 16,8% доходів від іноземного туризму (табл. 4).

Таблиця 4

Міжнародні туристичні прибуття і доходи, 2008 р. [6]

Країни	Туристичні прибуття, млн.	Туристичні доходи, млрд. US\$
Китай	53,049	44,130
Італія	42,734	48,757
Великобританія	30,142	46,285
Німеччина	24,884	53,398

Цей кластер, за винятком Китаю, охоплює великі країни Європейського туристичного регіону. Всі вони характеризуються високим рівнем соціально-економічного розвитку. Однак їхнє географічне положення має деякі важливі для туризму відмінності, зокрема Італія характеризується середземноморським положенням, а Великобританія та Німеччина розташовані на північ від річної ізотерма +10°C. Саме тому в двох останніх країнах кількість прибуттів була найменшою у кластері. Якщо порівнювати туристичні потоки за мотива-

ми поїздок, то в середземноморському напрямку подорожували переважно з рекреаційною метою, а до Великобританії та Німеччини часто прямували з пізнавальною метою, бізнес-цілями, відвідували родичів і знайомих.

В'їзний туризм до Китаю має свої особливості, адже майже половина туристів (48% у 2008 р.) походить із Гонконгу. Тому, зважаючи на особливий статус цього спеціального адміністративного району Китаю, туристичні потоки із Гонконгу до «Піднебесної» важко повною мірою вважати міжнародними. Через це Китай у кластері вирізнявся найнижчими вартісними показниками – 44,1 млрд. US\$ або 832 US\$ на одне прибуття.

У 2008 р. кластер №4 складався з таких країн: Туреччина, Україна, Росія, Мексика, Малайзія, Австрія. На всі ці країни разом приходилося 15,1% світових міжнародних туристичних прибуттів і 9,3% доходів від іноземного туризму (табл. 5).

Таблиця 5

Міжнародні туристичні прибуття і доходи, 2008 р. [6]

Країни	Туристичні прибуття, млн.	Туристичні доходи, млрд. US\$
Туреччина	29,792	26,446
Україна	25,449	6,722
Росія	23,676	15,821
Мексика	22,931	14,726
Малайзія	22,052	18,553
Австрія	21,935	24,346

Цей кластер є доволі строкатим і включає країни із різних частин світу: від Малайзії до Канади і Росії. Беззаперечним лідером у кластері як за натуральними, так і вартісними показниками виявилася Туреччина – єдина країна із середземноморським положенням. Україна, посідаючи другу сходинку за кількістю прибуттів, виділялася найменшими доходами від іноземного туризму. Як наслідок, туристичні поїздки до України є невитратними – 264 US\$ на одне прибуття, адже переважна більшість туристів приїжджають приватно із сусідніх країн.

Кластер №5 у 2008 році сформували такі країни, як Гонконг, Канада, Греція, Таїланд, Макао, Нідерланди, Швейцарія, Австралія. На цей кластер припадало 10,3% світових міжнародних туристичних прибуттів і 14,2% доходів від іноземного туризму (табл. 6).

Найбільшу кількість прибуттів у цьому кластері мав Гонконг. Натомість першу сходинку за вартісними показниками посіла Австралія, хоча її відвідувало найменше туристів. Виходячи з цього, туристичні поїздки до Австралії були дуже витратними – 5067 US\$ на одне прибуття, що майже вп'ятеро перевищувало аналогічний середньосвітовий показник.

Таблиця 6

Міжнародні туристичні прибуття і доходи, 2008 р. [6]

Країни	Туристичні прибуття, млн.	Туристичні доходи, млрд. US\$
Гонконг	17,319	20,236
Канада	17,142	18,191
Греція	15,939	17,586
Таїланд	14,584	22,497
Макао	10,610	17,297
Нідерланди	10,104	20,523
Швейцарія	8,608	17,570
Австралія	5,586	28,306

Характер в'їзного туризму до Гонконгу є подібним і дзеркальним до Китаю, адже майже 67% прибуттів доводиться на туристів із материкової частини «Піднебесної». Зважаючи на особливий статус цього спеціального адміністративного району Китаю, туристичні потоки до Гонконгу так само важко повною мірою вважати міжнародними. Також до цього кластеру потрапив ще один спеціальний адміністративний район Китаю – Макао. Якщо Гонконг для Китайців є «торговим раєм», то Макао – це «азійський Лас-Вегас».

У 2008 р. до кластеру № 6 увійшли п'ять країн: Данія, Румунія, Угорщина, Бахрейн, Туніс. На нього приходилося 4,4% світових міжнародних туристичних прибуттів і 1,9% доходів від іноземного туризму (табл. 7).

Таблиця 7

Міжнародні туристичні прибуття і доходи, 2008 р. [6]

Країни	Туристичні прибуття, млн.	Туристичні доходи, млрд. US\$
Данія	9,016	6,281
Румунія	8,862	2,625
Угорщина	8,814	7,113
Бахрейн	8,631	1,927
Туніс	7,050	3,909

Цей кластер характеризується відносно малими доходами на одне туристичне прибуття, які склали від 223 US\$ у Бахрейн до 807 US\$ в Угорщині. Це пояснюється частими поїздками від сусідів, зокрема 75% прибуттів до Угорщини походить із сусідніх країн, а найбільше із тих, де є великі угорські діаспори. Такі поїздки є приватними, здійснюються з метою відвідування родичів

і знайомих, часто тривають лише один день, а тому не передбачають значних витрат на туристичні послуги.

Так само до Бахрейн найбільше іноземних туристів (70%) прибуває із сусідньої Саудівської Аравії. Бахрейн є справжньою «оазою» для арабів із навколишніх країн, які приїждять сюди на вихідні задля розваг, алкоголю та бурхливого нічного життя. Саме короткотривалий, приватний характер таких поїздок робить їх невитратними.

Кластер №7 виявився строкатим, адже до нього увійшли країни з різними географічними умовами: Польща, Єгипет, Чехія, Південна Африка, Хорватія, Японія, Ірландія, Марокко, Сінгапур, Бельгія, Португалія, Південна Корея, Індія, Швеція (табл. 8).

Таблиця 8

Міжнародні туристичні прибуття і доходи, 2008 р. [6]

Країни	Туристичні прибуття, млн.	Туристичні доходи, млрд. US\$
Польща	12,960	12,837
Єгипет	12,296	12,104
Чехія	10,119	8,871
Південна Африка	9,592	9,178
Хорватія	8,665	11,681
Японія	8,351	13,781
Ірландія	8,026	9,967
Марокко	7,879	8,885
Сінгапур	7,778	10,714
Бельгія	7,165	13,106
Португалія	6,962	14,047
Південна Корея	6,891	13,479
Індія	5,283	12,462
Швеція	4,555	12,060

На 14 країн цього кластеру в 2008 р. припадало 12,1% світових міжнародних туристичних прибуттів і 14,3% доходів від іноземного туризму. Їхні натуральні показники були майже такі ж, як у країн попереднього кластеру, проте вартісні показники виявилися втричі більшими. Половина країн цього кластеру належать до Європейського регіону, а решта «зібралися» тут із різних куточків світу.

Європейський регіональний субкластер складається з таких країн: Польща, Чехія, Хорватія, Ірландія, Бельгія, Португалія, Швеція. З-поміж них опинилися як новачки Європейського союзу, так і його «старожили». Найбільшою кількіс-

ту прибуттів у кластері відзначалася Польща, а найменше відвідували Швецію. Зокрема, кількість прибуттів до цієї скандинавської дестинації була майже втричі меншою ніж до Польщі, натомість доходи від іноземного туризму в цих двох країнах були майже однаковими – близько 12 млрд. US\$. Як наслідок, туристичні поїздки до Швеції були доволі витратними – 2648 US\$ на одне прибуття.

Також до цього кластеру увійшли одна з найбільших країн світу – Індія, та «мікроскопічний» Сінгапур. Останній мав надзвичайно інтенсивний іноземний туризм, подібний до Гонконгу та Макао. Сінгапур є одним із світових фінансових і торговельних центрів Азії з сучасною архітектурою та інфраструктурою, що разом із програмою створення розумного міста перетворює його на «місто майбутнього». Крім того в Сінгапурі з 2005 р. дозволені азартні ігри на двох грально-розважальних курортах, а острів Сентоза ще є таким собі азіатським Диснейлендом.

У 2008 р. кластер №8 складався з таких країн: Індонезія, Болгарія, Сирія, Бразилія, Аргентина, Норвегія, Домініканська республіка, Фінляндія, Ізраїль, Нова Зеландія, Ліван. На нього приходилося 4,7% світових міжнародних туристичних прибуттів і 5,2% доходів від іноземного туризму (табл. 9).

Таблиця 9

Міжнародні туристичні прибуття і доходи, 2008 р. [6]

Країни	Туристичні прибуття, млн.	Туристичні доходи, млрд. US\$
Індонезія	6,234	8,150
Болгарія	5,780	4,852
Сирія	5,430	3,176
Бразилія	5,050	6,109
Аргентина	4,700	5,295
Норвегія	4,347	5,702
Домініканська респ.	3,980	4,166
Фінляндія	3,583	4,873
Ізраїль	2,572	5,509
Нова Зеландія	2,371	5,152
Ліван	1,333	6,317

У цьому кластері уперше з'являються країни Південної Америки, зокрема Бразилія та Аргентина. Тож виходить, що величезну та багату на рекреаційні ресурси Бразилію відвідують майже стільки ж туристів, як і маленьку Болгарію. Це є наслідком важкої транспортної доступності основних туристичних дестинацій, зокрема Ріо-де-Жанейро, навіть для туристів із сусідніх кра-

їн. Наприклад, відстань від цієї агломерації до найближчого сусіда – Аргентини – сягає майже 800 км. Водночас, решта країн Південної Америки характеризуються низьким рівнем зарубіжної туристичної активності, адже майже всі вони володіють комфортними умовами для купально-пляжної рекреації, що сприяє внутрішньому туризму, який є альтернативою рекреаційним поїздкам за кордон.

Отже, до цих восьми кластерів у 2008 р. увійшла 51 країна, на які припадало 82,4% світових міжнародних туристичних прибуттів і 88,8% доходів від іноземного туризму. Натомість найчисельнішими були кластери №11 і №12, які разом майже порівно нараховували 47 країн. Однак їхня сукупна частка становила лише 3,6% світових міжнародних туристичних прибуттів і 2,4% доходів від іноземного туризму, тобто менше, ніж в одній Італії.

ВИСНОВКИ

Впродовж періоду, що досліджується (1995–2014 рр.), загальносвітова кількість міжнародних туристичних прибуттів зросла більш ніж вдвічі та сягнула 1,17 млрд. у 2014 р. Доходи від іноземного туризму в цінах 1995 р. за ці ж роки зросли на 90% до 918,4 млрд. US\$. Водночас, позитивна динаміка як натуральних, так і вартісних показників неодноразово зазнавала негативного впливу, зокрема через такі події: теракти 11 вересня 2001 року в США, та світову фінансову кризу, яка розпочалася наприкінці 2008 року.

Роблячи підсумок, можна стверджувати, що міжнародний туризм на сьогоднішній день показує стійку тенденцію до зростання, яку можуть порушити лише серйозні фінансові та безпекові «катаклізми», і то ненадовго. Тобто, міжнародний туризм має властивість до швидкого відновлення, а в «скрутні часи» люди не відмовляються від закордонних подорожей, а відстрочують їх, про що свідчить вибухове зростання відкладеного попиту в 2004 р.

Якщо розглядати в'їзні туристичні потоки за окремими країнами, то трійку лідерів з помітним відривом від решти сформували Франція, Іспанія та США. На них разом у 2008 році припадало близько 20% міжнародних туристичних прибуттів і 28% доходів від іноземного туризму. Франція впродовж багатьох років залишається беззаперечним лідером за кількістю прибуттів – майже 80 млн., а США вирізняються гігантським доходами – більше 170 млрд. US\$. Загалом, більше половини міжнародних туристичних потоків приходиться на Європейський туристичний регіон, а найчастіше тут відвідують середземноморські дестинації. Отже, напрашується висновок, що міжнародному туризму сприяють високий рівень розвитку країн походження і призначення туристів, що забезпечує високі споживчі витрати та розвинуту туристичну інфраструктуру, також збільшують кількість туристичних прибуттів відкриті кордони та транспортна доступність, комфортний клімат у поєднанні з морськими акваторіями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Александрова А. Ю. Международный туризм [Текст] : учебник для студентов высших учеб. заведений / Анна Юрьевна Александрова. – М. : Аспект-Пресс, 2002. – 470 с.
2. Король О. Д. Міжнародний туризм: методика і матеріали статистичних досліджень [Текст] / О. Д. Король, Т. Д. Скутар –Чернівці : Рута, 2008. – 64 с.
3. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг [Текст] : навч. посібник / Ольга Олександрівна Любіцева. – 2-е вид., перероб. та доп. – К. : Альтерпрес, 2003. – 436 с.
4. Boniface B. Worldwide Destinations: The Geography of Travel and Tourism [Текст] / B. Boniface, C. Cooper Oxford: Butterworth Heinemann, 2009. 644 p.
5. International tourist arrivals & International tourism receipts [Електроний ресурс] : UNWTO Tourism Highlights, 2001-2016 Editions. – Режим доступу до щорічника: <http://mkt.unwto.org/publications>.
6. International tourism, number of arrivals & International tourism, receipts (current US\$) [Електроний ресурс] : World Bank Open Data. – Режим доступу до бази даних : <http://data.worldbank.org>.

REFERENCES

1. Aleksandrova, A. Yu. (2002), *Mezhdunarodnyi turizm: uchebnik dlya studentov vysshykh ucheb. zavedeniy* [International tourism: Textbook for university students], Moscow: Aspekt-Press, 470 p.
2. Korol, O. D., Skutar, T. D. (2008), *Mizhnarodnyj turizm: metodyka i materialy statystychnykh doslidzhen* [International tourism: methods and materials of statistical research], Chernivtsi: Ruta, 64 p.
3. Lyubitseva, O. O. (2003), *Rynok turystychnykh posluh* [The market of tourist services], Kyiv: Alterpres, 436 p.
4. Boniface, B., Cooper, C. (2009), *Worldwide Destinations: The Geography of Travel and Tourism*, Oxford: Butterworth Heinemann, 644 p.
5. International tourist arrivals & International tourism receipts (electronic journal) : UNWTO Tourism Highlights, 2001-2016 Editions, Available at: <http://mkt.unwto.org/publications>.
6. International tourism, number of arrivals & International tourism, receipts (current US\$) (electronic data base) : World Bank Open Data, Available at: <http://data.worldbank.org>.

Надійшла 10.06.2017 р.

А.Д. Король, канд. геогр. наук, доцент
Черновицкий национальный университет им. Юрия Федьковича,
кафедра географии и менеджмента туризма,
ул. Коцюбинского, 2, г. Черновцы, 58012, Украина
o.korol@chnu.edu.ua

МЕЖДУНАРОДНЫЕ ТУРИСТИЧЕСКИЕ ПРИБЫТИЯ И ДОХОДЫ ОТ ИНОСТРАННОГО ТУРИЗМА: ОБЩЕМИРОВАЯ ДИНАМИКА И АНАЛИЗ ПО СТРАНАМ

По методологии Всемирной туристической организации (UNWTO) и на статистической базе Всемирного банка исследована общемировая динамика международных туристических прибытий и доходов от иностранного (въездного) туризма за 1995-2014 гг., в частности освещен общий тренд роста, выявлены и объяснены отклонения от него. Также по этим двум показателям проведен кластерный анализ методом k-средних для 115 стран мира за 2008 г. – последний перед финансовым кризисом год исследования.

Ключевые слова: международный туризм, въездные туристические потоки, туристические прибытия, доходы от иностранного туризма, кластерный анализ.

O. Korol

Chernivtsi Yuriy Fedkovych National University,
Department of Geography and Management of Tourism,
Kotsiubynsky St., 2, Chernivtsi, 58012, Ukraine
o.korol@chnu.edu.ua

**INTERNATIONAL TOURIST ARRIVALS AND INCOME FROM
FORREIGN TOURISM: WORLD DYNAMICS AND ANALYSIS
BY COUNTRIES****Abstract**

Problem Statement and Purpose. The relevance of the study of international tourist flows in the period 1995-2014 is connected with the fact that during these years there have been many global events, which could affect them. So wondering how international tourism reacted to them. Proceeding from this, the purpose of this work is to highlight the global dynamics of international tourist arrivals and receipts, in particular the establishment of a general trend, identifying deviations and explaining them. It is also important to assess these indicators by countries.

Data & Methods. The study is based on the methodology of the World Tourism Organization (UNWTO) and the World Bank's statistical base. In particular, the dynamics of international (inbound) tourism is estimated in natural (arrivals) and value (receipts) indicators proposed by the UNWTO. For consideration of these indicators by countries, a method of mathematical statistics, such as cluster analysis of k-averages, was used.

Results. During 1995-2014 the number of international tourist arrivals in the world has more than doubled and reached 1.17 billion in 2014. Receipts from inbound tourism in prices as 1995 for the same period increased by 90% to 918.4 billion US\$. At the same time, the positive dynamics of both natural and value indicators has affected by such negative factors, as the attacks of September 11, 2001 in the United States and the global financial crisis in 2009. In general, international tourism shows a steady growth trend, which can only be broken by serious «cataclysms» in the financial and security sectors, and then for a short time. So, international tourism has the property of rapid recovery.

Also, the international tourist arrivals and receipts by countries were considered in this article. In particular, a cluster analysis was conducted for 115 countries of the world for 2008 – the last year before the financial crisis. Thus, France, Spain and the United States are the top-destinations with a noticeable gap from the rest, which together in 2008 accounted for about 20% of international tourist arrivals and 28% of receipts. France has for many years remained the leader in terms of the number of arrivals – almost 80 million, and the United States is characterized by huge receipts – more than 170 billion US\$. In general, more than half of the international tourist flows take place in the European tourist region, and the most visited here are Mediterranean destinations.

Keywords: international tourism, inbound tourist flows, tourist arrivals and receipts, cluster analysis.